

Posudek školitelky

k diplomové práci „Mezinárodněprávní aspekty získávání informací zpravodajskými službami“ předložené Pavlem Hanžlem

K tématu práce:

Předložená diplomová práce v rozsahu 73 stran textu se zabývá tématem získávání informací zpravodajskými službami.

Autor se v práci zaměřil na otázku, co vlastně získávání informací zpravodajskými službami znamená pro mezinárodní právo, zda jej tato právní oblast nějak vnímá, zda s ním pracuje, povoluje jej, či zakazuje. Téma si zvolil sám a zájem, který o něj má, viditelně prostupuje celou prací.

Jde o téma, které je v české literatuře zcela ojedinělé a nové, a které ještě v České republice nebylo zpracováno. Ostatně i v zahraničí je takto specifickému tématu věnována nepříliš velká pozornost. Nejde ale říci, že by se jednalo o téma, které není zajímavé, a proto není zpracováno. Spíše mu nebyla věnována pozornost proto, že některé možnosti špionáže nebyly známy či nebyl jejich dosah představitelný. Toto správně diplomant v úvodu uvádí a pokládá kauzu E. Snowdena za v mnoha směrech určující.

Práce je nesporně přínosná a vzhledem ke své ojedinělosti využitelná v mnoha směrech. Jde také o téma aktuální, vyžadující podrobné zkoumání zejména primárních, ale i sekundárních pramenů a zároveň i schopnost analýzy a vlastního úsudku. Jde také o téma, které je propojené s řadou dalších témat, které musel autor brát v potaz, byť o nich v práci nemohl vždy z důvodu rozsahu explicitně psát.

Ke zpracování tématu:

Práce je členěna do úvodu, čtyř částí a závěru. Včleněn je obsah a seznam použité literatury. Práce je zpracována s využitím primárních i sekundárních pramenů. Tištěných zdrojů je použito méně, a to z prostého důvodu, že jich je málo, autor ale zároveň vhodně využívá literaturu i obecnějšího zaměření.

Diplomant si v úvodu pokládá několik velice zajímavých výzkumných otázek. Jako hlavní vidí tuto: „Je získávání informací zpravodajskými službami legální z hlediska mezinárodního práva veřejného?“ K ní přidává i další: „Je rozdíl v legalitě mezi vnitrostátním či mezistátním získáváním zpravodajských informací? Jaké jsou mezinárodněprávní prameny zabývající se problematikou špionáže? Jak mezinárodní právo veřejné ovlivňuje činnost zpravodajských služeb? Je vůbec mezinárodní právo relevantní pro problematiku špionáže? Jakým směrem by se úprava měla ubírat do budoucna?“ Postupnými kroky si otázky v práci odpovídá. Tyto otázky považuji za vhodně zvolené, byť bych s odstupem doporučila mírné přeformulování té hlavní (spíše k otázce, zda je konání zpravodajských služeb možno podřadit pod některá z jednání, jež odporují mezinárodnímu právu).

Metodou, kterou autor pro práci zvolil, je metoda popisná a analytická.

K obsahu práce:

Práce je psána čtivě, obsahuje zajímavé informace, byť místy nejsou z právního hlediska tolik potřeba. Objevuje se také zbytečné citování sekundárního pramene tam, kde existuje primární (s. 30, poznámka pod čarou č. 100). V práci není mnoho chyb, občas je ponechán jiný font či zapomenuto malé písmeno namísto velkého, ale jsou to pomínutelné vady.

Za přínosné považuji krátká shrnutí na konci kapitol.

V první kapitole autor především vymezuje pojmy.

Ve druhé kapitole se zabývá špionáží a státní suverenitou. Zde se zároveň zaobírá vztahem mezi zásadou nevměšování a zkoumaným tématem, či otázkou možného vzniku obyčeje ohledně praxe získávání zpravodajských informací. Velmi správně komentuje nutnost splnění obou složek obyčeje (s. 14), na které autoři snad ve snaze najít podpůrné argumenty pro svůj názor pozapomněli. Věnuje se zde také tomu, zda je nelegální špionáž spojená s průnikem letadla do vzdušného prostoru jiného státu. Dochází k závěru, že nelegální bude porušení vzdušného prostoru, a nikoli provádění špionáže, což vyvozuje ze zákazu vstupu do vzdušného prostoru bez omezení (s. 19). Je ale podle mého názoru velmi nejisté, zda by pro samotné provádění špionáže povolení dostal (tedy nebylo-li by spjato s vnikem letadla na území jiného státu), resp. zda by jako porušení mezinárodního práva nebylo vnímáno, a otázku ohledně legality tohoto jednání si lze položit znovu bez přídavku protiprávního jednání jiného (a tím se dostat zpět k podstatě práce). Stejně tak hovoří o legalitě využití satelitů ke špionáži, což dovozuje z nedostatku mezinárodněprávní úpravy daného jednání. Je tedy vše, co není mezinárodním právem explicitně zakázáno, dovoleno? A není i zde možné podřadit činnost satelitů pod normy mezinárodního práva vztahující se k nevměšování (s. 20)? V této kapitole autor také velmi pěkně rozebírá souvislosti s preventivní a preemtivní sebeobranou.

Třetí, poměrně krátká, kapitola se věnuje špionáži v době míru a v době války. Tato velmi zajímavá kapitola se věnuje rozličným formám špionáže, kdy pozornost je věnována i využívání diplomatických misí pro špionážní účely.

Ve čtvrté kapitole se autor věnuje otázce vzájemného vztahu zkoumaného tématu a ochrany lidských práv. Zde jsme spolu při konzultacích hovořili o mé námitce větší orientace na jeden stát, který je tak pomyslně vystaven na pranýř, ač není zdaleka jediný, jehož metody jsou na hraně či v rozporu s ochranou lidských práv. Autor má ale argumenty, které jeho postup zdůvodňují, a byť nejsem zcela přesvědčena, respektuji jeho názor na věc a po úpravách, které v práci učinil, shledávám i současné formulace jako adekvátní. Kde mě o vhodnosti přesvědčil zcela, je exkurs do vnitrostátního práva, nakonec se domnívám, že v práci své místo má. Již proto, že jde o oblast zcela neprobádanou a jako podkladový materiál se daná podkapitola osvědčí.

Obecně mám v práci pocit, že se místy trochu vytrácí červená nit výzkumných otázek, které mají povídání rámovat. Občas jsem se musela vracet k názvu kapitoly, abych věděla, proč autor o

některé z otázek píše. V závěru také nenacházím jasnou odpověď na výzkumnou otázku a její podotázky, text není ještě zcela usazený a místy se snaží postihnout příliš mnoho věcí. Jednoduchost otázky by mohla mít za následek jednoduchost odpovědi, což zde nemá. Ale musím zároveň napsat, že autor se věnoval velice složitému tématu a z hlediska standardů diplomové práce jej zpracoval velmi dobře. Má kritika vychází z nároků, které na diplomanty mám, a ač autor této práce obstál velmi dobře, komentáře jej podle mého názoru posouvají kupředu, a proto je do textu posudku včleňuji.

Závěr:

Autor prokazuje výbornou znalost dokumentů i literatury. Předložená práce zcela naplňuje kritéria kladená na diplomovou práci, je dobře zpracovaná, napsána odborným jazykem, vybavena poznámkovým aparátem a seznamem literatury. Práci proto doporučuji k obhajobě a předběžně, s výhradou průběhu obhajoby, ji hodnotím jako výbornou. Práci jsem také četla se zájmem a s radostí, jsem ráda, že se naši studenti pouštějí i na tenký led málo probádaných oblastí, ačkoli mohou jít cestou mnohem jednodušší.

V ústní obhajobě navrhuji jako možná témata, na která by se mohl diplomant zaměřit, následující:

1. V návaznosti na současnou intenzivní debatu o problematice uprchlictví bych ráda položila otázku k tomuto tématu. Bylo by podle Vašeho názoru vhodné brát v potaz to, zda mezi uprchlíky nejsou špióni? Má se na toto hledět při řízení o udělení statusu? Má se na tuto otázku brát zřetel v případě, že bude (již uznaný) uprchlík jako špión odhalen, a jak? Je možné jej zbavit statusu (jsem si vědoma ne zcela přesného pojmu) a navrátit do jeho domovské země?

V Praze dne 14. 8. 2015

JUDr. Věra Honusková, Ph.D.